

SOBIBOR.

Sobibor was in 1943 het vernietigingskamp voor de vanuit Nederland gedeporteerde Joden. Het was gelegen ongeveer 80 K.M. ten Oosten van Lublin bij de oude Poolsch-Russische grens van 1939. Of Sobibor als een hoofdkamp werd beschouwd is nog niet vastgesteld, doch verondersteld wordt, dat het ressorteerde onder Lublin.

Het was geen werkkamp, maar een vernietigingskamp, dat reeds in het jaar 1941 bestond. Begin 1943 hadden tienduizenden Poolse, Russische en Oostenrijksche Joden reeds den weg naar de gaskamers afgelegd. Het was een specifiek Joodsch kamp.

I.

Alvorens er toe over te gaan een beknopt overzicht te geven van het bewijsmateriaal, dat in officieele verklaringen, opgenomen door daartoe door het Afwikkelingsbureau aangezochte juristen, is vastgelegd, volgt hier een opgave van transporten, die hebben plaatsgevonden.

De volgende 18 deportatietreinen zijn met zekerheid van Westerbork naar het Concentratiekamp Sobibor vertrokken.

Jaar:	Maand:	Dag v. vertrek:	Dag v. aankomst:	Aantal:
1943	Maart	2/3	5/6	1105
"	"	10	13	1105
"	"	17	20	964
"	"	30	2 April	1255
"	April	6	9	2020
"	"	13	16	1204
"	"	20	23	1166
"	"	27	30	1204
"	Mei	4	7	1187
"	"	11	14	1446
"	"	18	21	2511
"	"	25	28	2862
"	Juni	1	4	3006
"	"	8	11	3017
"	"	29	2 Juli	2397
"	Juli	6	9	2417
"	"	13	16	1988
"	"	20	23	2209

33063

In totaal dus 33.063 personen. Slechts 19 hiertoe behorende mensen zijn teruggekeerd. Aangenomen mag worden, dat alle teruggekeerden bekend zijn.

Van de overigen zijn de personen jonger dan 17 en ouder dan 35 jaar zeker om het leven gebracht, terwijl het zelfde, met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid kan worden gezegd van alle anderen.

De dag van aankomst is als sterfdag van al deze mensen te beschouwen.

Van de trein van **17 Maart, 11 Mei, 1 Juni en 8 Juni 1943** zijn alle vrouwen en kinderen vergast.

Aan de verklaringen, die in de bijlage in beknopte vorm zijn opgenomen, is het volgende ontleend.

Het kamp had één gaskamer, welke ongeveer 600 mensen kon bevatten. Het gas werd door de douches in de kamer gebracht. Wanneer de mensen gestorven waren, wentelde de vloer en vielen de stoffelijke overschotten naar beneden. De bagage van de transporten werd gesorteerd en vervolgens werden deze goederen weer naar Duitschland gestuurd.

Er vonden zoo goed als geen selecties plaats. De transporten werden vrijwel zonder uitzondering onmiddellijk vergast.

Van de trein **10 Maart 1943** (1105 personen) werden ca. 60—80 jonge vrouwen en mannen voor werk uitgezocht, van het transport **17 Maart 1943** (964 personen) 35 mannen, van het transport **6 April 1943** (2020 personen) ca. 50 jonge mannen en vrouwen, van het transport **11 Mei 1943** (1446 personen) alleen 80 mannen en van het transport **1 Juni 1943** (3005 personen) alleen 81 jonge mannen; de rest van deze transporten is onmiddellijk vergast.

De uitgezochte personen zijn deels in Sobibor te werk gesteld — alleen voor werkzaamheden in verband met de vergassing — deels onmiddellijk doorgezonden naar naburige kampen in het district Lublin.

Er zijn meer dan 33.000 Joden uit Nederland in Sobibor om het leven gebracht, buiten de vele transporten uit andere landen, die ook alle zijn vergast.

In den tijd van 9 April 1943 tot eind Juli 1943 kwam regelmatig elken Vrijdag een transport uit Westerbork aan, dat onmiddellijk werd vergast.

Inderdaad zijn alle transporten steeds op een Dinsdag van Westerbork gegaan en op een Vrijdag in Sobibor aangekomen, behalve de beide transporten van 10 en 17 Maart 1943, die op een Woensdag zijn vertrokken en op een Zaterdag aangekomen.

Het transport van Westerbork naar Sobibor duurde drie dagen.

Hiermede stemt overeen, dat in den tijd van eind Februari 1943 tot half Juli 1943 geen transporten uit Nederland in Auschwitz zijn aangekomen (**verklaring 200**). De naar Theresiënstadt en naar Bergen-Belsen vertrokken treinen zijn in de boeken van Westerbork als zoodanig aangemerkt.

Het staat derhalve vast, dat de menschen, die op een Dinsdag resp. Woensdag uit Westerbork naar Sobibor zijn gedeporteerd en daar drie dagen later op Vrijdag resp. Zaterdag zijn aangekomen, op dezen Vrijdag resp. Zaterdag in Sobibor zijn overleden; **dit is de sterfdag van al deze menschen.**

Een z.g. kindertransport (uitsluitend bestaande uit kinderen met hun moeders) is uit Vught via Westerbork in Sobibor aangekomen en zonder eenige selectie terstond vergast. Dit transport werd op 8 Juni 1943 in Westerbork samengesteld uit de op 6 en 7 Juni vanuit Vught vertrokken treinen.

In October 1943 waren van alle transporten uit Nederland in totaal nog ca. 800 menschen in Sobibor en in de naburige kampen (alle gelegen in het district Lublin) werkzaam.

Op 14 October 1943 brak in Sobibor een georganiseerden opstand uit tegen de Duitse S.S., omdat men bij geruchte had vernomen, dat alle kampbewoners op 16 October 1943 zouden worden doodgeschoten. 16 S.S.-mannen werden gedood, maar alle kampbewoners op ca. 30 menschen na, vonden als gevolg van dezen opstand den dood; deze 30 menschen trachtten te ontvluchten, maar er waren mijnevelden rondom het kamp en bij de ontvluchttingspoging is een aantal personen om het leven gekomen; de rest kon zich aansluiten bij de Poolsch—Russische partizanen.

Op 8 November 1943 vond de groote uitroeiingsactie der Duitschers tegen alle Joodsche kampen en ghetto's in het district Lublin plaats en bij deze gelegenheid zou ook het geheele kamp Sobibor geliquideerd zijn, evenals alle andere kampen in de nabijheid en in het geheele district Lublin.

Volgens de registratieboeken van Westerbork zijn in het geheel 33.063 menschen naar Sobibor gedeporteerd. Van hen zijn bekend als teruggekeerd in het geheel 19 menschen, waaronder 3 mannen en 16 vrouwen. Van deze personen waren alleen 2 vrouwen vrij geruimen tijd (van 9 April tot 14 Oct. 1943), in het kamp, terwijl de andere getuigen slechts een paar uren na aankomst daar vertoefden en daarna werden doorgezonden, verdeeld over de kampen in het district Lublin.

Uit de verklaringen 35 en 72 zou moeten worden afgeleid, dat nog meerdere treinen uit Westerbork naar Sobibor zijn vertrokken. met zekerheid is dit echter niet vast te stellen.

II.

a) Uit de volgende 5 transporten zijn de hierna te noemen personen (z.g. representanten) teruggekeerd.

Trein 10 Maart 1943: 12 representanten.

Prt. 40: Mej. Cato Polak, Wagenstraat 185, den Haag.

Prt. 122: Mej. Sophie Huisman, Mathenesserln. 405, Rotterdam.

Prt. 134: Mej. Judith Eliazar, Pupillenstraat 65, Rotterdam.

Prt. 134: Mevr. Bertha Jansen—Ensel, v. Brakelstr. 3b, Rotterdam.

— : Mej. (Celine) Selina Ensel, v. Brakelstraat 3b, Rotterdam.

Prt. 178: Mevr. Mirjam Penha—Blitz, Jekerstraat 14, A'dam.

Prt. 188: Mej. Sophie Verduin, Kribbestraat 41, Amsterdam.

— : Mej. Beppie v. Praag, Breitnerstraat 77, Rotterdam.

— : Mej. Deetje v. Praag, Breitnerstraat 77, Rotterdam.

— : Mej. Suze Polak, Bruegelstraat 213, den Haag.

— : Mej. Söre Polak, Bruegelstraat 213, den Haag.

Prt. 215: Mevr. Jeanette de Vries—Blitz, Palestrinastraat 26, Amsterdam.

Trein 17 Maart 1943: 1 representant.

Prt. 186: Heer Elias Isak Alex Cohen, Cortingstr. 2, Groningen.

Trein 6 April 1943: 4 representanten.

Prt. 35: Mevr. Saartje Engel—Wijnberg, Nw. Veemarkt 23, Zwolle.

Prt. 72: Mej. Ursula Stern, Haagstraat 13, Utrecht.

Prt. 180: Zusters Sientje en Jetje Veterman, Sanatorium Hellen-
doorn.

Trein 11 Mei 1943: 1 representant.

Prt. 192: Heer Jozef Wins, Mauritskade 109, Amsterdam.

Trein 1 Juni 1943: 1 representant.

Prt. 177: Heer Jules Schelvis, Andreas Bonnstraat 9huis, A'dam.

Van deze 5 treinen staat dus met wiskundige zekerheid vast, dat deze transporten uit Westerbork naar Sobibor vertrokken en daar aangekomen zijn.

b) Van de volgende 12 treinen zijn in Sobibor slachtoffers herkend.

Trein	2 Maart 1943	2 slachtoffers
"	10 " "	12 "
"	6 April "	18 "
"	13 " "	3 "
"	20 " "	3 "
"	27 " "	2 "
"	4 Mei "	1 "
"	18 " "	4 "
"	8 Juni "	2 "
"	6 Juli "	1 "
"	13 " "	2 "
"	20 " "	1 "

De namen van deze slachtoffers (zie overzicht in de bijlagen) zijn aan de verklaringen ontleend.

De registratieboeken van Westerbork doen uitkomen met welke treinen deze slachtoffers vertrokken waren. De conclusie is dus gerechtvaardigd dat alle mensen, die op dezen datum van vertrek uit Westerbork gedeporteerd zijn met de dienovereenkomstige treinen naar Sobibor zijn gegaan en daar om het leven gebracht.

c) Van de volgende 3 treinen:

Vertrek: 30 Mrt 1943 (Dinsdag) Aank.: 2 April 1943 (Vrijdag)
 " 25 Mei 1943 (Dinsdag) " 28 Mei 1943 (Vrijdag)
 " 29 Juni 1943 (Dinsdag) " 2 Juli 1943 (Vrijdag)

zijn noch representanten teruggekeerd, noch slachtoffers in Sobibor herkend.

Maar hun vertrekkedata vallen **tusschen** die van de sub a) en b) genoemde treinen; ook zijn zij **alle** op een Dinsdag vertrokken, en zouden op een Vrijdag in Sobibor zijn aangekomen bij een reisduur van drie dagen (zie de andere treinen).

Inderdaad zeggen de getuigen (**verklaring 72 en 186**) dat in dien tijd **elken** Vrijdag een trein uit Westerbork in Sobibor is aangekomen.

Dus volgt uit het schema der vertrekkedata, in verband met de getuigenverklaringen, dat ook deze treinen inderdaad naar Sobibor zijn gegaan wat ook overeenkomt met het feit (**verklaring 200**), dat in dezen tijd geen treinen in **Auschwitz** zijn aangekomen (de naar Theresiënstadt en Bergen-Belsen vertrokken treinen zijn in de boeken van Westerbork als zoodanig aangemerkt.)

Ook al zijn tot nu toe van deze treinen geen slachtoffers in Sobibor herkend, toch kan met voldoende zekerheid aannemelijk worden gemaakt, dat ook deze treinen behooren tot de categorie der Sobibor deportatie.

